

BİÇİMSEL Dil İler ve Otomat a Teorisi

VII'yi ara

Kl enekuram II

İZZET FATİH ŞENTÜRK

Kl ~~ene~~Teorem

- Düzenli ifadeler veya sonlu otomatik veya geçiş grafikleri ile tanımlanabilir herhangi bir dil, üç yöntem ile tanımlanabilir • Kanıt üPart 1: Bir FA ile tanımlanabilir herhangi bir dil, bir TG ile tanımlanabilir.

üPart 2: Bir TG ile tanımlanabilir herhangi bir dil
RE ile tanımlanabilir ir

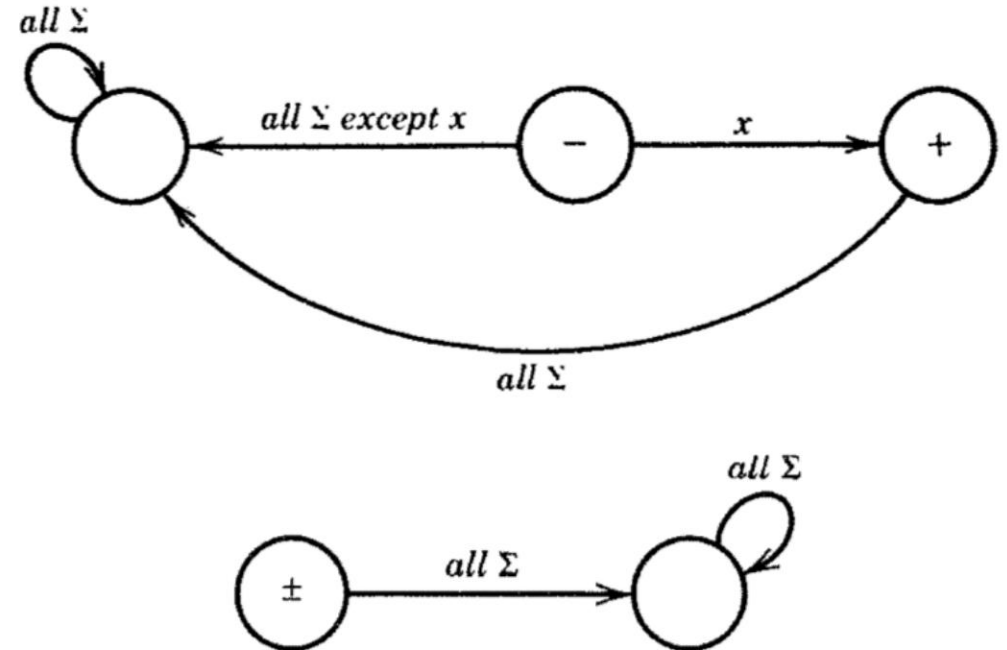
- Bölüm 3: RE ile tanımlanabilir herhangi bir dil, FA ile tanımlanabilir ir.

Kanıt , Bölüm 3: RE'leri FA'ya Dönüştürme

- Bu, tümtörenin en zor kısmıdır • Her RE, belirli bir kural ile tekrar tekrar uygulanmasıyla Σ ve Λ alfabesinin harflerinden oluşturulabilir: • Toplama, birleştirme ve kapatma
- Bir RE oluşturduğumuzda, aynı zamanda aynı dili kabul eden bir FA da oluşturuyor olabiliriz.

3. Kısımların Kanıtı, 1. Kural

- Kural 1: Alfabenin herhangi bir harfini kabul eden bir FA vardır. Yalnızca Λ ifadesini kabul eden bir FA vardır.
- Kural 1'in Kanıtı: Eğer x, Σ içindeyse o zaman FA yalnızca x ifadesini kabul eder
- Kural 1'in Kanıtı: Kabul eden bir FA sadece Λ

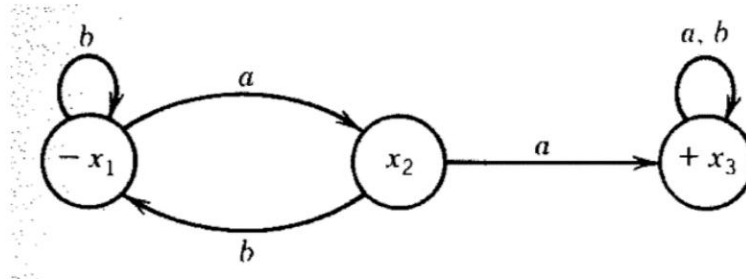

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- RE r_1 tarafından tanımlanan dil i kabul eden FA1 adlı bir FA varsa ve RE r_2 tarafından tanımlanan dil i kabul eden FA2 adlı bir FA varsa, tanımlanan dil i kabul eden FA3 olarak adlandıracağımız bir FA vardır. RE tarafından $(r_1 + r_2)$
 $\rightarrow$! Birlik!
- İki eski makineden yeni makinenin nasıl yapıldığını göstererek Kural 2'yi ispatlayacağız.
- Genel kriterleri belirtmeden önce bunları bir örnek üzerinde göstereceğiz.

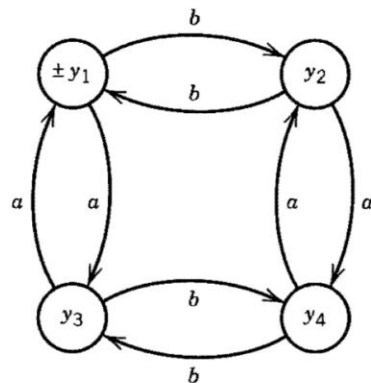
3. Kısımların 1, 2. Kural

- FA1: $\Sigma = \{ab\}$ üzerindeki tüm kelimelerin dilini içeren bir yarı otomatik a

	a	b
$-x_1$	x_2	x_1
x_2	x_3	x_1
$+x_3$	x_3	x_3

- FA2: ÇİFT-ÇİFT (a'nın çift sayısı ve b'nin çift sayısı)

	a	b
$\pm y_1$	y_3	y_2
y_2	y_4	y_1
y_3	y_1	y_4
y_4	y_2	y_3

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- FA3: aa'sı olan veya EVEN-EVEN içinde olan ve hiçbir özel l iği olmayan diğer tüm dizeyi reddeden tüm kelimelerin dil i • Yeni makinenin dil i, bu ikisinin birleşimidir

Dil l er

- Bu yeni makinedeki durumları gerektiği kadar $z_1, z_2, z_3 \dots$ olarak adlandıracağız.
- Bu makineyi geçiş tablosu ile tanımlayacağız •

FA1a1 onda çalışıyorsa girdinin nerede olacağını ve FA1'de çalışıyorsa girdinin nerede olacağını takip edeceğiz

tekbasına FA2

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- Öncelikle bir z_1 başlangıç durumuna ihtiyacımız var • z_1, x_1 (FA1'de çalıyor) veya 1 'i (FA2'de çalıyor) birleştirir • FA3 makinesindeki tüm durumları çift anlamlıya çıkar • Hem FA1 hem de FA2'de çalıyor ve ikisini de takip ediyoruz
aynı anda oynuyorlar
- Giriş harfi a okunursa hangi yeni durumlar oluşabilir?

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- Giriş harf i a okunursa hangi yeni durumlar oluşabilir? • FA1 için makineyi x_2 durumuna getirir • FA2 için makineyi y_3 durumuna getirir
- FA3'te a harf i makineyi x_2 veya y_3 anlamına gelen z_2 durumuna getirir.

	a	b
$-x_1$	x_2	x_1
x_2	x_3	x_1
$+x_3$	x_3	x_3

	a	b
$\pm y_1$	y_3	y_2
y_2	y_4	y_1
y_3	y_1	y_4
y_4	y_2	y_3

$$\pm z_1 = x_1 \quad \text{or} \quad y_1$$

$$z_2 = x_2 \quad \text{or} \quad y_3$$

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- z_1 'deyse keble harf ini okuyorsak
  - FA1 için makineyi x_1 durumuna getirir (x_1 durumundan) • FA2 için makineyi y_2 durumuna getirir (y_1 durumundan)

	a	b
$-x_1$	x_2	x_1
x_2	x_3	x_1
$+x_3$	x_3	x_3

$$\pm z_1 = x_1 \quad \text{or} \quad y_1$$

$$z_2 = x_2 \quad \text{or} \quad y_3$$

$$z_3 = x_1 \quad \text{or} \quad y_2$$

	a	b
$\pm y_1$	y_3	y_2
y_2	y_4	y_1
y_3	y_1	y_4
y_4	y_2	y_3

- FA3 için geçiş tablosunun başlangıcı

	a	b
$\pm z_1$	z_2	z_3

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- z_2 'deyse a harf ini okursak • FA1 için makineyi x_3 durumuna (son durum) getirir • FA2 için makineyi y_1 durumuna getirir
- Eğer z_2 'deyse b harf ini okuyorsak
  - FA1 için makineyi x_1 durumuna getirir • FA2 için makineyi y_4 durumuna getirir

	a	b
$-x_1$	x_2	x_1
x_2	x_3	x_1
$+x_3$	x_3	x_3

	a	b
$\pm y_1$	y_3	y_2
y_2	y_4	y_1
y_3	y_1	y_4
y_4	y_2	y_3

$$+z_4 = x_3 \quad \text{or} \quad y_1$$

$$z_5 = x_1 \quad \text{or} \quad y_4$$

	a	b
$\pm z_1$	z_2	z_3
z_2	z_4	z_5

- Makine FA1 veya FA2 tarafından kabul , FA3 tarafından kabul için yeterli idir

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- z_3 't eysekvea harf ini okuyorsak
  - FA1 için makineyi x_2 durumuna getirir • FA2 için makineyi y_4 durumuna getirir
- z_3 't eysekveb harf ini okuyorsak
  - FA1 için makineyi x_1 durumuna getirir • FA2 için makineyi y_1 durumuna getirir

	a	b
$-x_1$	x_2	x_1
x_2	x_3	x_1
$+x_3$	x_3	x_3

	a	b
$\pm y_1$	y_3	y_2
y_2	y_4	y_1
y_3	y_1	y_4
y_4	y_2	y_3

$$z_6 = x_2 \quad \text{or} \quad y_4$$

	a	b
$\pm z_1$	z_2	z_3
z_2	z_4	z_5
z_3	z_6	z_1

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

- z_4 't eysekvea harf ini okursak • FA1 için
makineyi x_3 durumuna (son durum) getirir • FA2 için
makineyi y_3 durumuna getirir
- z_4 't eysekveb harf ini okursak • FA1 için
makineyi x_3 durumuna (son durum) getirir • FA2 için
makineyi y_2 durumuna getirir

	a	b
$-x_1$	x_2	x_1
x_2	x_3	x_1
$+x_3$	x_3	x_3

	a	b
$\pm y_1$	y_3	y_2
y_2	y_4	y_1
y_3	y_1	y_4
y_4	y_2	y_3

$$+z_7 = x_3 \quad \text{or} \quad y_3$$

$$+z_8 = x_3 \quad \text{or} \quad y_2$$

	a	b
$\pm z_1$	z_2	z_3
z_2	z_4	z_5
z_3	z_6	z_1

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

If we are in z_5 and we read an a , we go to x_2 or y_2 , which we shall call z_9 .

If we are in z_5 and we read a b , we go to x_1 or y_3 , which we shall call z_{10} .

$$z_9 = x_2 \quad \text{or} \quad y_2$$

$$z_{10} = x_1 \quad \text{or} \quad y_3$$

If we are in z_6 and we read an a , we go to x_3 or y_2 , which is our old z_8 .

If we are in z_6 and we read a b , we go to x_1 or y_3 , which is z_{10} again.

If we are in z_7 and we read an a , we go to x_3 or y_1 , which is z_4 again.

If we are in z_7 and we read a b , we go to x_3 or y_4 , which is a new state, z_{11} .

$$+z_{11} = x_3 \quad \text{or} \quad y_4$$

If we are in z_8 and we read an a , we go to x_3 or $y_4 = z_{11}$.

If we are in z_8 and we read a b , we go to x_3 or $y_1 = z_4$.

If we are in z_9 and we read an a , we go to x_3 or $y_4 = z_{11}$.

If we are in z_9 and we read a b , we go to x_1 or $y_1 = z_1$.

If we are in z_{10} and we read an a , we go to x_2 or y_1 , which is our last new state, z_{12} .

$$+z_{12} = x_2 \quad \text{or} \quad y_1$$

If we are in z_{10} and we read a b , we go to x_1 or $y_4 = z_5$.

If we are in z_{11} and we read an a , we go to x_3 or $y_2 = z_8$.

If we are in z_{11} and we read a b , we go to x_3 or $y_3 = z_7$.

If we are in z_{12} and we read an a , we go to x_3 or $y_3 = z_7$.

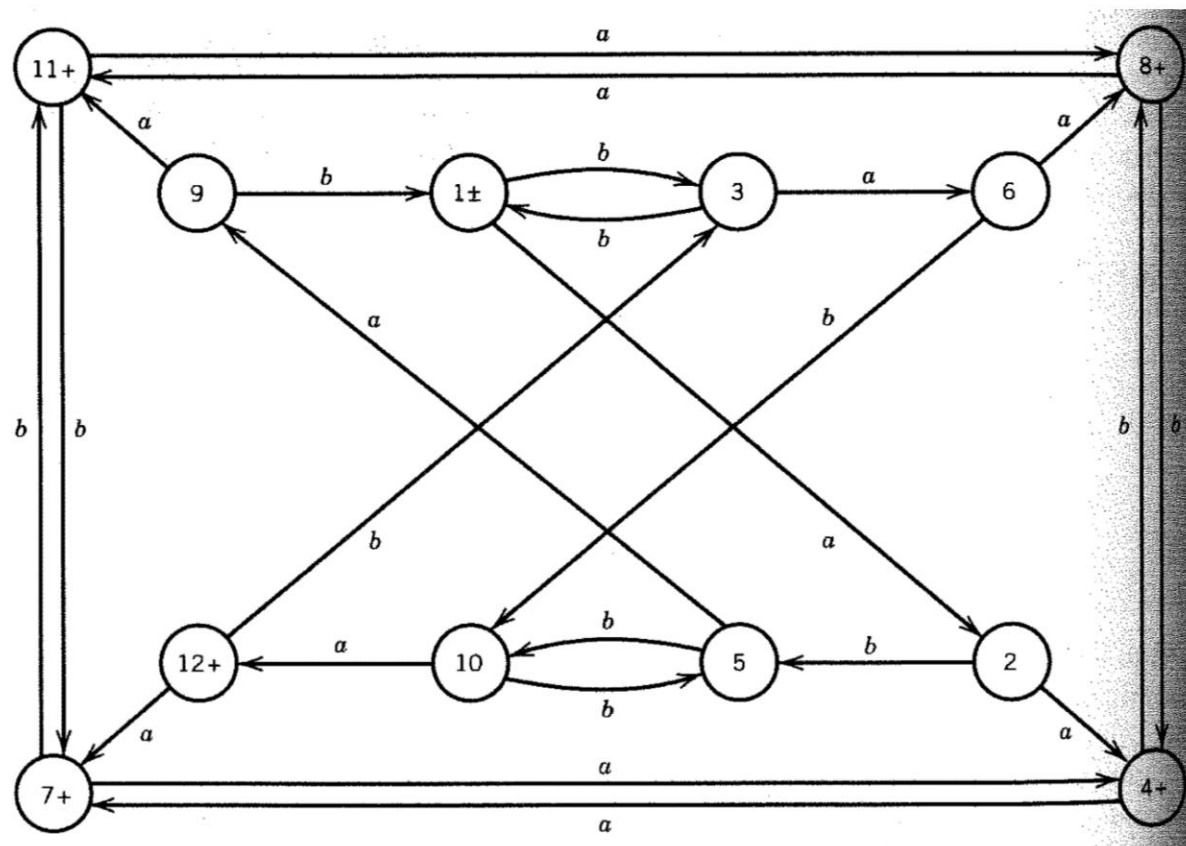
If we are in z_{12} and we read a b , we go to x_1 or $y_2 = z_3$.

	a	b
$\pm z_1$	z_2	z_3
z_2	z_4	z_5
z_3	z_6	z_1
$+z_4$	z_7	z_8
z_5	z_9	z_{10}
z_6	z_8	z_{10}
$+z_7$	z_4	z_{11}
$+z_8$	z_{11}	z_4
z_9	z_{11}	z_1
z_{10}	z_{12}	z_5
$+z_{11}$	z_8	z_7
$+z_{12}$	z_7	z_3

3. Kısım Kanıt 1, 2. Kural

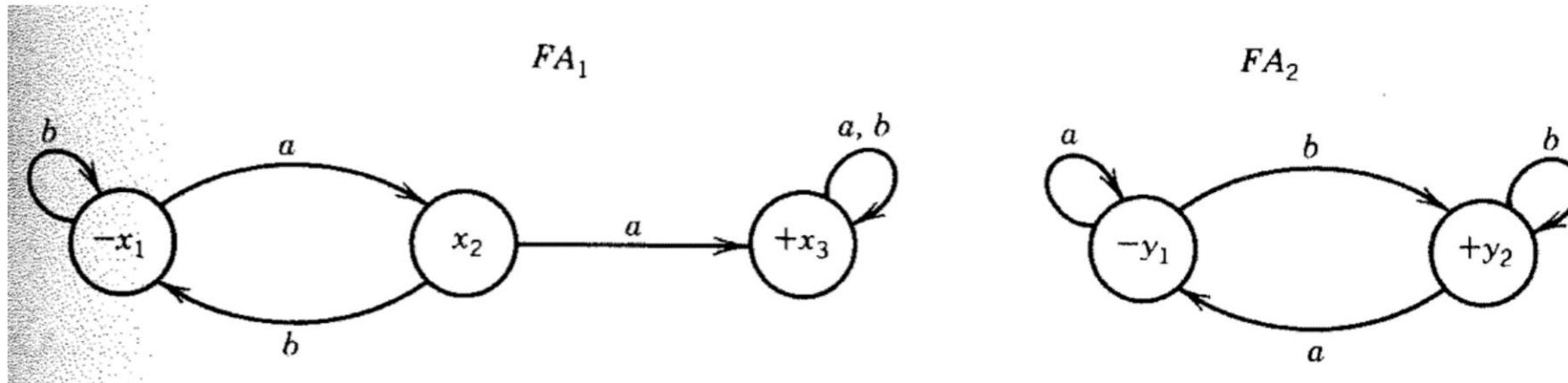
- FA3

	<i>a</i>	<i>b</i>
$\pm z_1$	z_2	z_3
z_2	z_4	z_5
z_3	z_6	z_1
$+z_4$	z_7	z_8
z_5	z_9	z_{10}
z_6	z_8	z_{10}
$+z_7$	z_4	z_{11}
$+z_8$	z_{11}	z_4
z_9	z_{11}	z_1
z_{10}	z_{12}	z_5
$+z_{11}$	z_8	z_7
$+z_{12}$	z_7	z_3

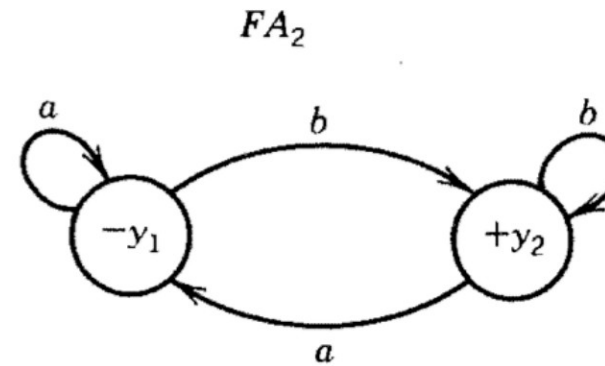
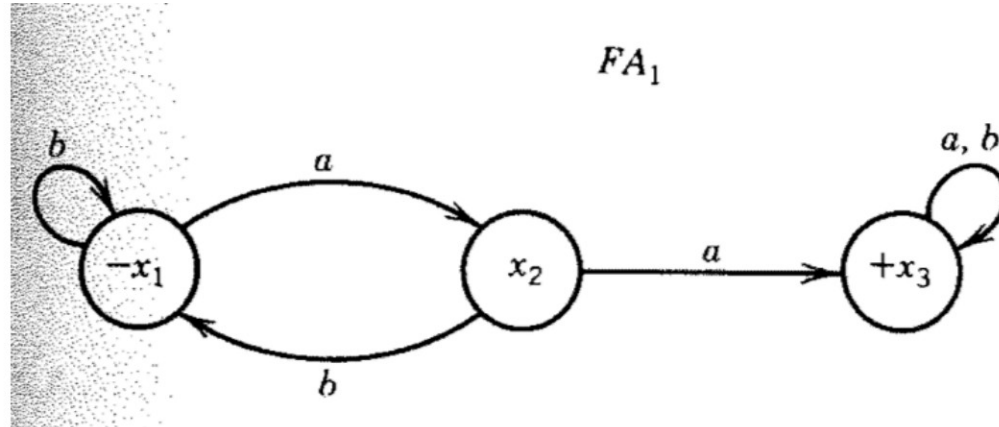
Örnek

- FA1 , içindeki t a bul unan t ümkel imel eri kabul eder •
- FA2 , b il e bit en t ümkel imel eri kabul eder

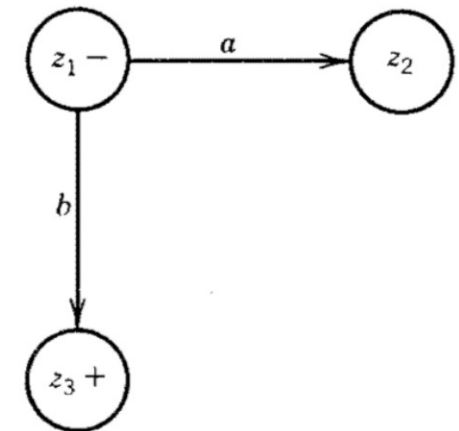
Example

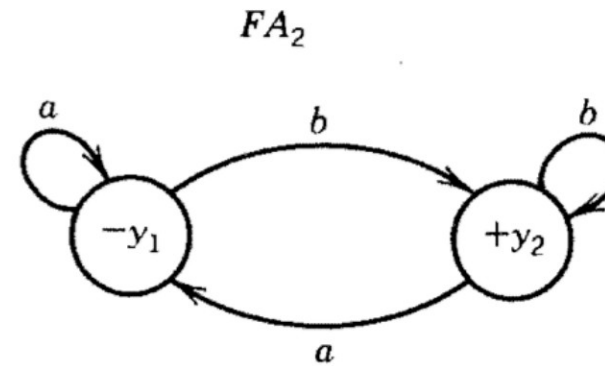
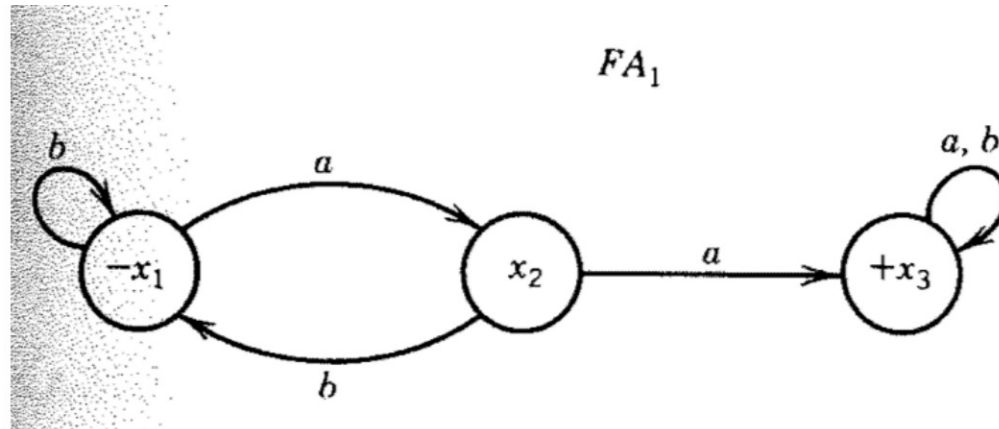
$$-z_1 = x_1 \quad \text{or} \quad y_1$$

In z_1 if we read an a , we go to x_2 or $y_1 = z_2$

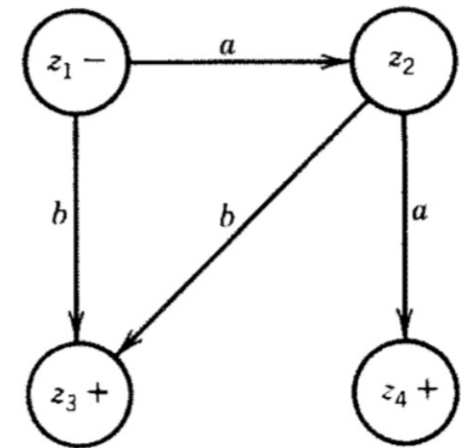
In z_1 if we read a b , we go to x_1 or $y_2 = z_3$, which is a final state since y_2 is.

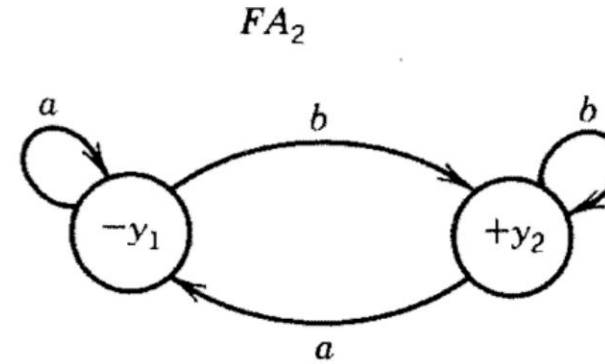
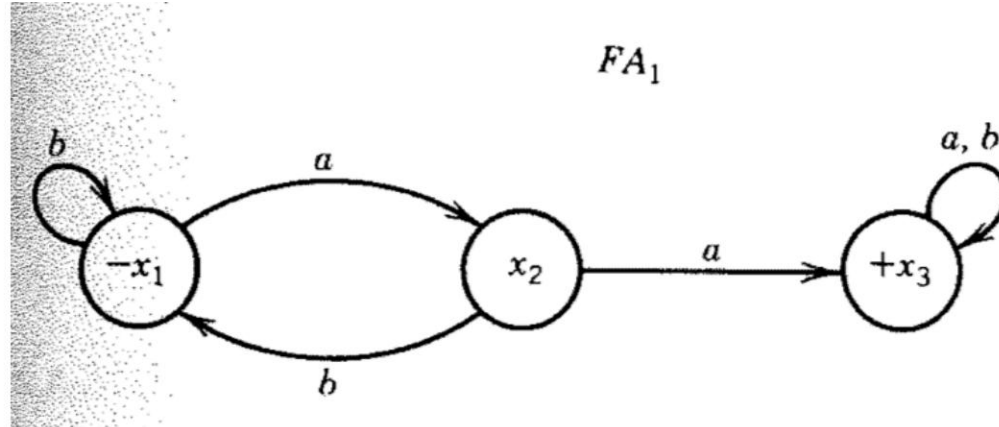
Example

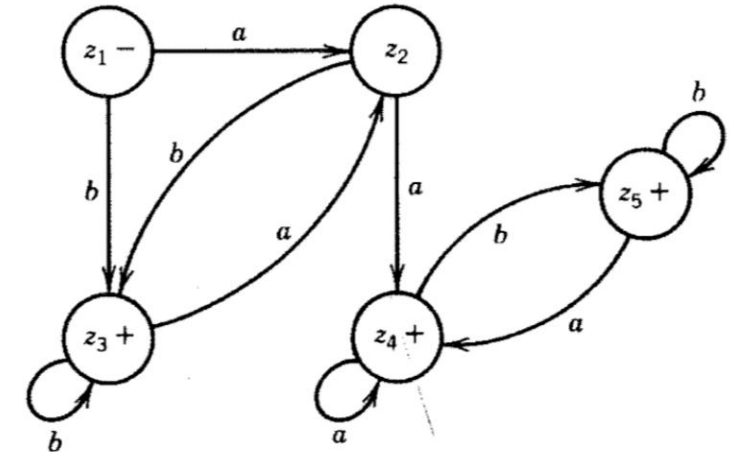
In z_2 if we read an a , we go to x_3 or $y_1 = z_4$, which is a final state because x_3 is.
 In z_2 if we read a b , we go to x_1 or $y_2 = z_3$.

Örnek

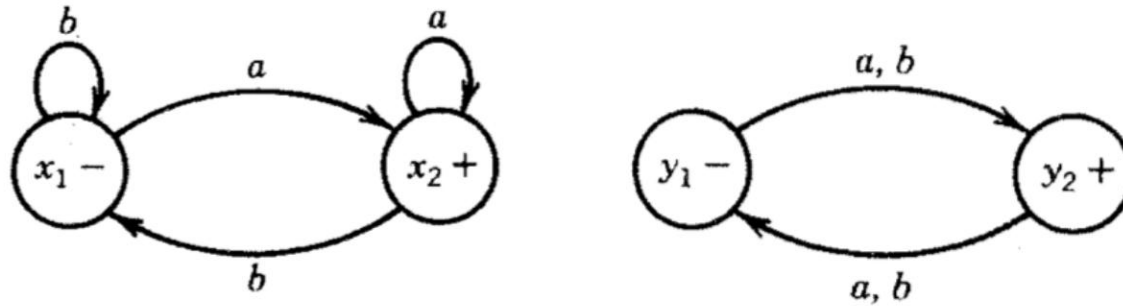
In z_3 if we read an a , we go to x_2 or $y_1 = z_2$.
 In z_3 if we read a b , we go to x_1 or $y_2 = z_3$.
 In z_4 if we read an a , we go to x_3 or $y_1 = z_4$.
 In z_4 if we read a b , we go to x_3 or $y_2 = z_5$, which is a final state.
 In z_5 if we read an a , we go to x_3 or $y_1 = z_4$.
 In z_5 if we read a b , we go to x_3 or $y_2 = z_5$.

• $z_6 = x_2$ veya y_2 çıkmıyor, neden?

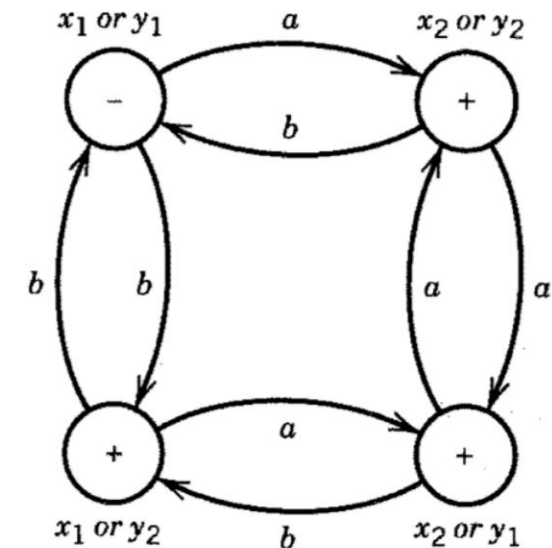
Örnek

- FA1 , a ile biten tüm kelimeleri kabul eder
- FA2 , harfleri tek sayılı olan tüm kelimeleri kabul eder

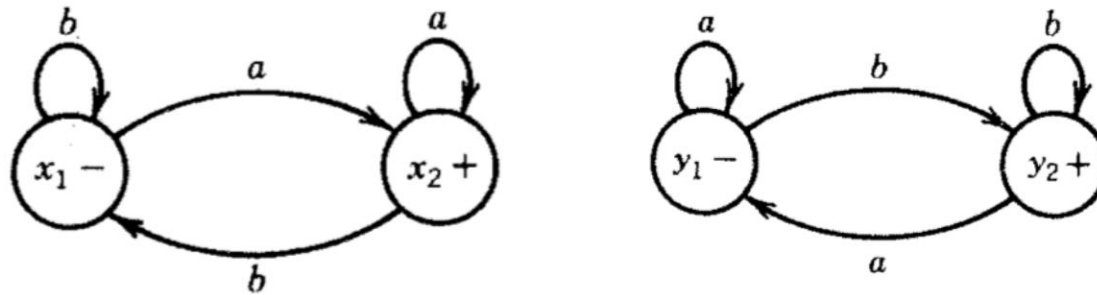
- FA3 , tek sayılı harflerle sahip olan veya a ile biten tüm kelimeleri kabul eder.

- + durumu olan tek durum- 'dir.
durum

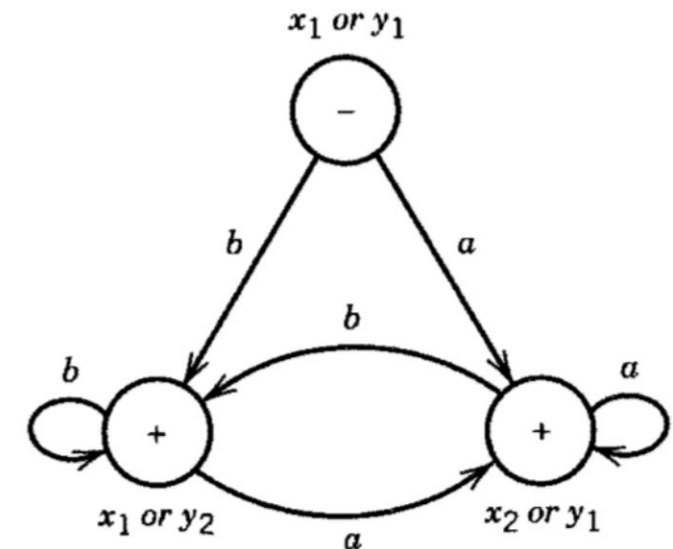

Örnek

- FA1 , a ile biten tüm kelimeleri kabul eder
- FA2 , b ile biten tüm kelimeleri kabul eder

- FA3 , a veya b ile biten tüm kelimeleri kabul eder ($\wedge$ hariç tüm kelimeler) • **x2 veya y2 durumuna ulaşılabilir**

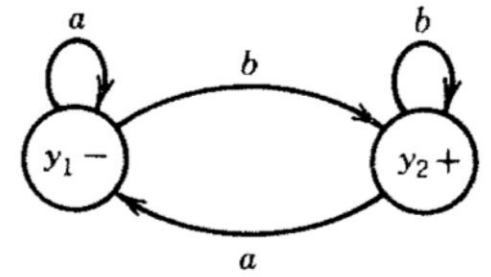
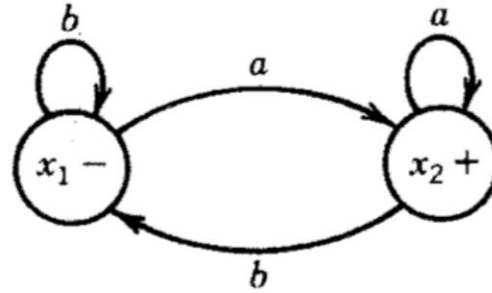

Birliği Üretmek İçin Alternatif Bir Prosedür makine

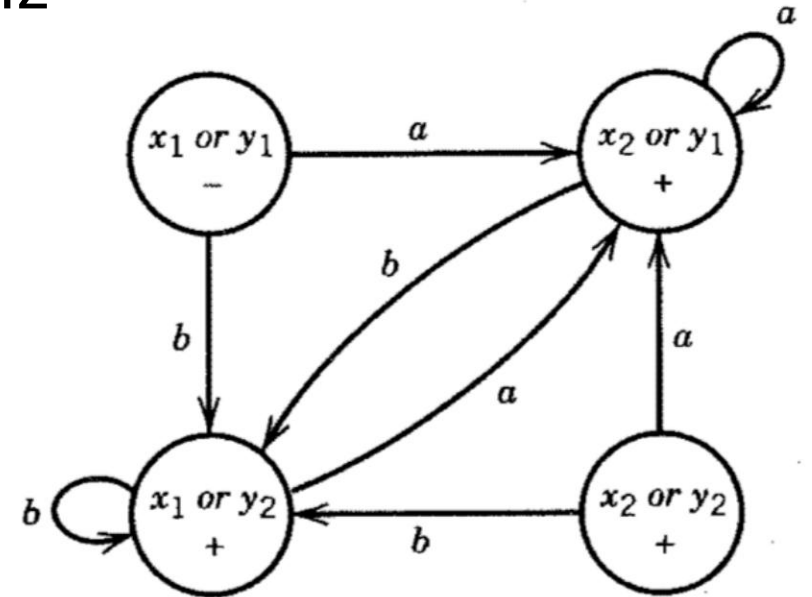
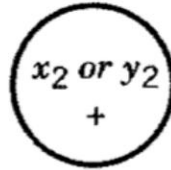
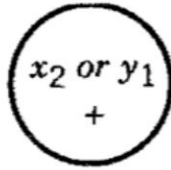
- FA1'in $x_1, x_2, \dots$ durumlarına sahip olmasına izin verin
  - FA2'nin $y_1, y_2, \dots$ durumlarına sahip olmasına izin verin
  - Birleştirme makinesini (FA3) başlatma için tüm x_1 veya y_1 durumlarına sahip olacak şekilde tanımlayabiliriz. FA3'teki durumların sayısı her zaman FA1 ve FA2'deki durum sayısının çarpımı olacaktır
  - FA3'teki her durumu için herhangi bir sırayla kenarlarını ve kenarlarını çizebiliriz
-
- Daha önce yaptığımız şey, şu durumlarda yeni durumları yaratmaktır:
gerektiği

Bir İki Üretmek İçin Alternatif Bir Prosedür makine

- Önceki örneğin dört olası durumu a başlıyabiliriz.

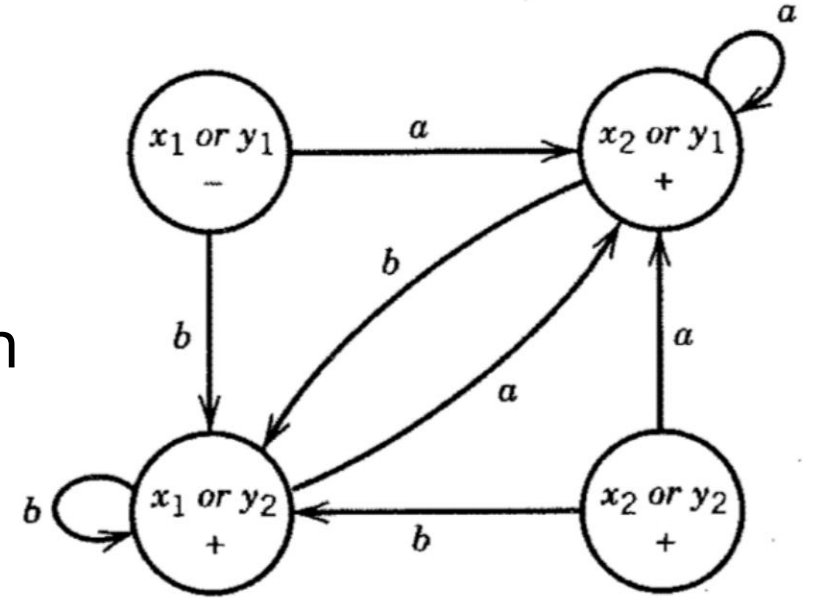

- Bu dört durumun her biri için iki kenar çizeceğiz

Bir İki Üretmek İçin Alternatif Bir Prosedür Makine

- Bu, FA1 + FA2 birleşiminde için tamamen olası bir FA'dır • Ancak sağ alt taraftaki durumunun tamamen işeyaramaz olduğunu görüyoruz • Aslında herhangi bir dizi ile başlıyan girilmez -de
- Yararsız bir duruma sahip olmak FA'nın tanımına aykırı değildir.

3. Kısımların Kanıtı, 3. Kural

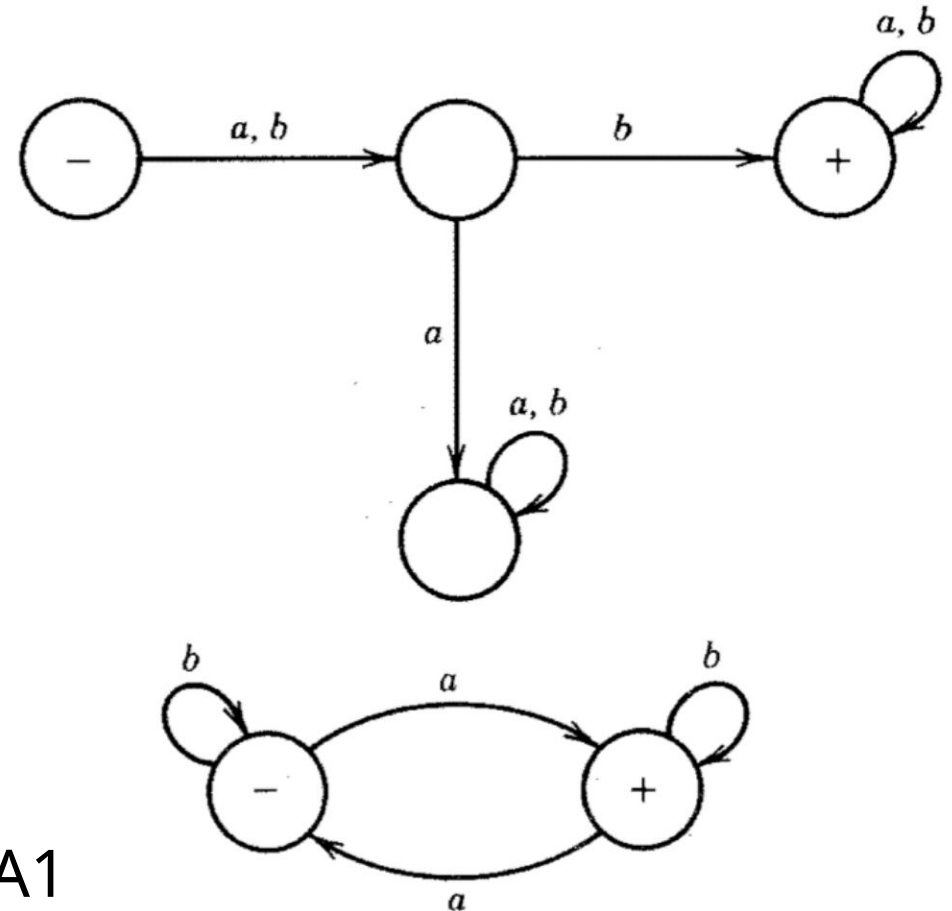
- Kural 3
  - Normal ifadesi r_1 tarafından tanımlanan dil i kabul eden bir FA1 ver2 normal ifadesi r_2 tarafından tanımlanan dil i kabul eden bir FA2 varsa, o zaman $r_1 r_2$ birleştirilerek tanımlanan dil i, ürün dil i kabul eden bir FA3 vardır.

Örnek

- L1: İkinci harfi bol an t tüm
kelimelerin dil i

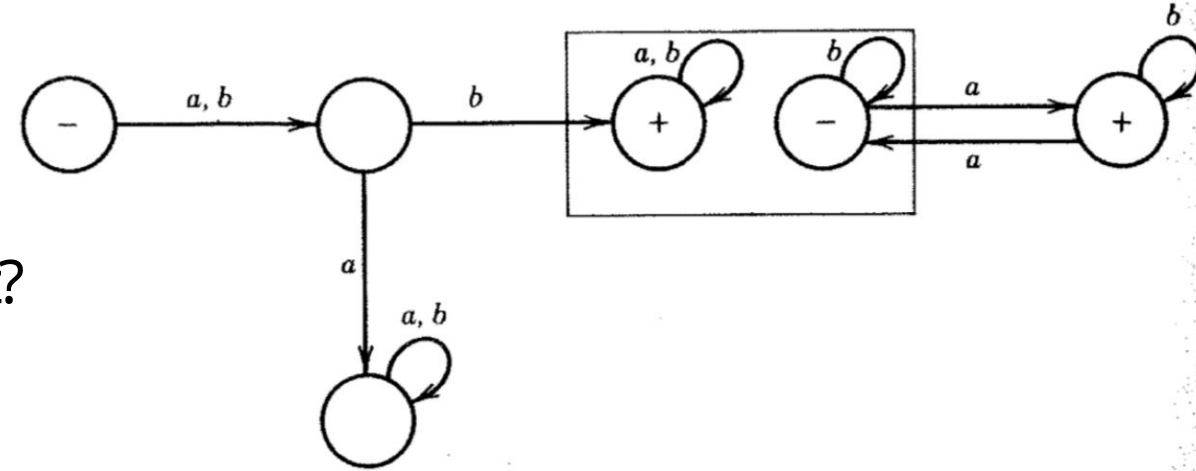
- D2: Tüm kelimelerin dil i
a'ların t eksayısı ol an

- (ab)(abbaa) giriş dizisini dikkat eal ın • FA1
il ebaşı ayın ve + il ebit irin • Kal an
dizeyl eFA'ya at l ayın ve bit irin
+

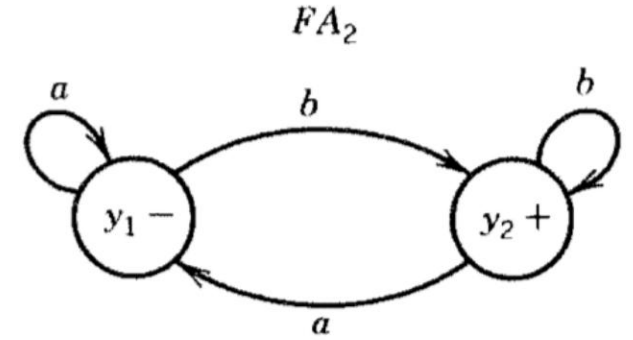
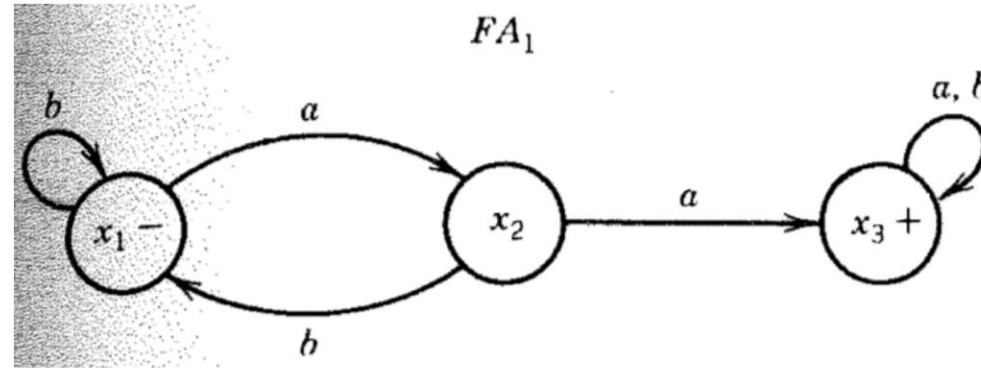

Örnek

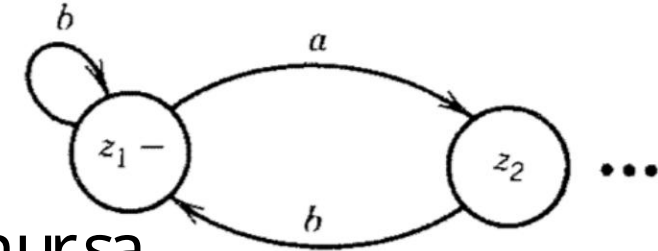
- Bu basit fikir işeyaramaz • Aynı ürün dil i için farklı bir giriş dizesi düşünün:
ababbab
- (abab)(bab) kabul edil ir •
(ab)(abbab) reddedil ir • Ne zaman atlayacağımızı nasıl bil ebil iriz?

Örnek

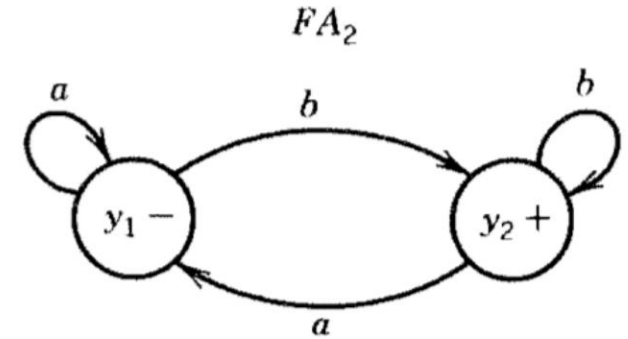
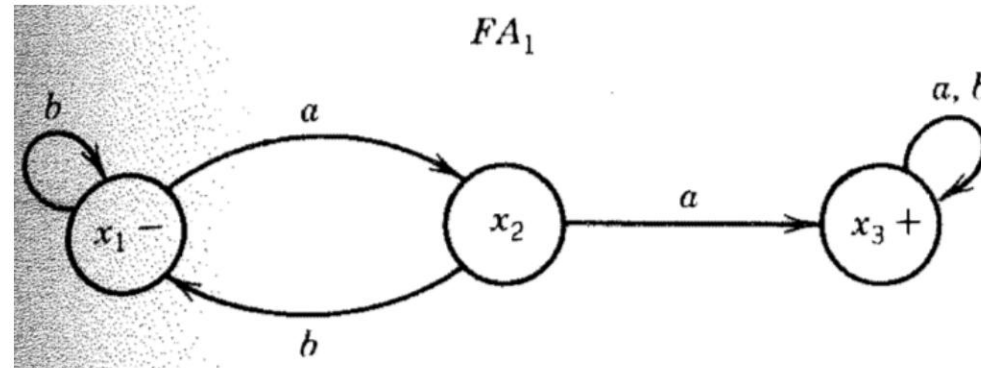
- Tamol arak x_1 'e benzeyen z_1 durumuyla başlı ayın
  - Giriş dizisi yalnızca FA_1 'de çalışıyor
  - z_1 'den, a b okunursa, x_1 'e dönmedir
  - z_1 'den, a okunursa, x_2 'ye gitmedir
  - z_2 , x_2 ile aynıdır
  - z_2 'den a okunursa, z_3 'e gitmedir
  - z_3 , x_3 ile aynıdır

- x_3 'ün çift kimliği vardır
  - Ya FA_1 'de son duruma geldiğimiz anlamına gelir
  - Yoksa geçiyoruz

$$z_3 = \begin{cases} x_3, \text{ and we are still running on } FA_1 \\ \text{or} \\ y_1, \text{ and we have begun to run on } FA_2 \end{cases}$$

Örnek

- z3't e yaz vebir a okuyoruz , üç seçeneğimiz var

We are back in x_3 continuing to run the string on FA_1

or

we have just finished on FA_1 and we are now in y_1
beginning to run on FA_2

or

we have looped from y_1 back to y_1 while already running on FA_2

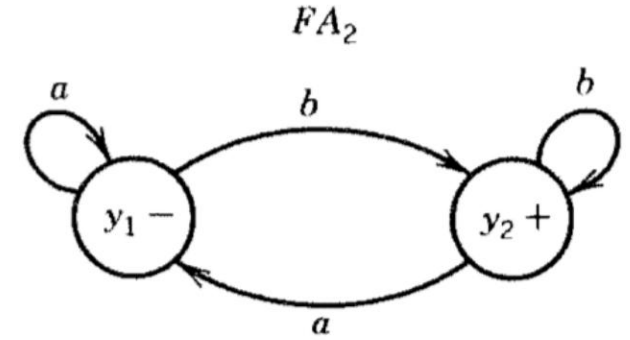
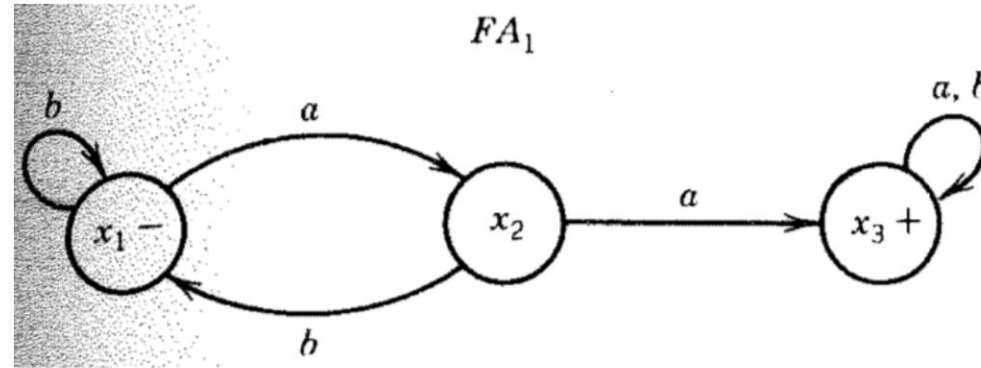
= x_3 or y_1

(because being in y_1 is the same whether we are
there for the first time or not)

= z_3

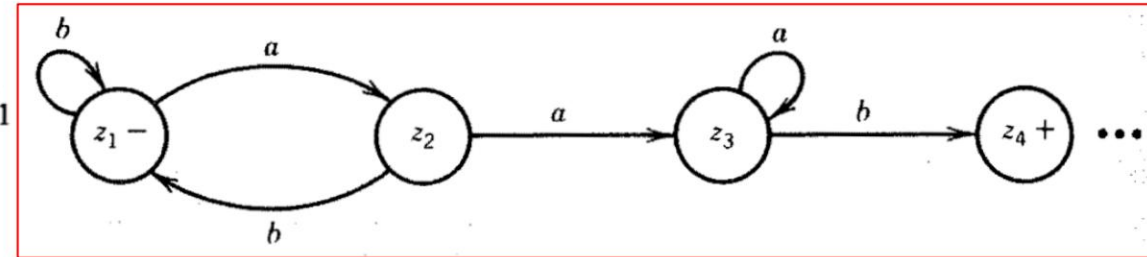
• a'yı okumak bizi z3't en z3'e geri götürür

Örnek

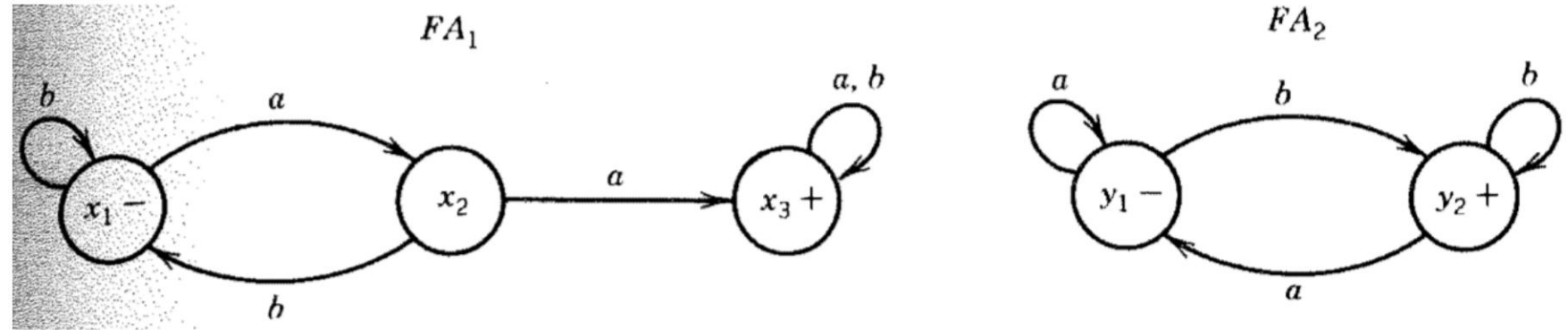
- z_3 'deyiz ve a b okuyoruz, dört anlamlı olan z_4 'e gidiyoruz

$+z_4 = \begin{cases} \text{We are still in } x_3 \text{ continuing to run on } FA_1 \\ \text{or} \\ \text{we have just finished running on } FA_1 \text{ and are now in } y_1 \text{ on } FA_2 \\ \text{or} \\ \text{we are now in } y_2 \text{ on } FA_2, \text{ having reached there via } y_1 \end{cases}$
 $= x_3 \text{ or } y_1 \text{ or } y_2$

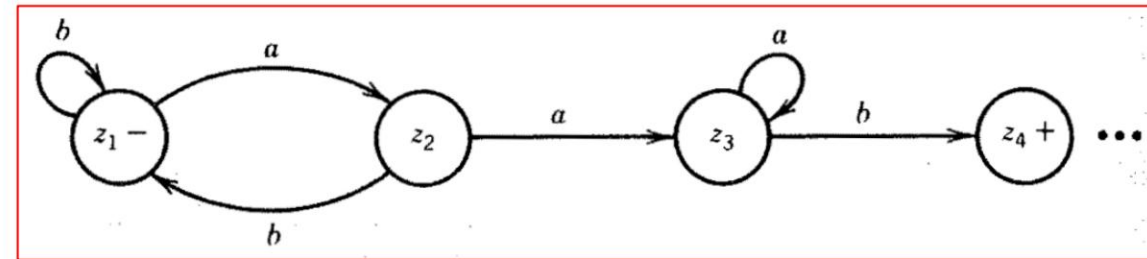
- Bir yol z_4 'te bitiyorsa, bu yol iki kısma ayrılabilir:
  - Birinci kısım x_1 'den x_3 'e
  - İkinci kısım y_1 'den y_2 'ye
  - Bu nedenle kabul edilmiştir. z_4 son bir durumdur

Örnek

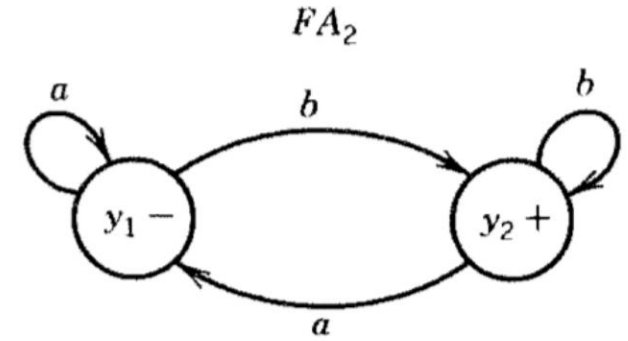
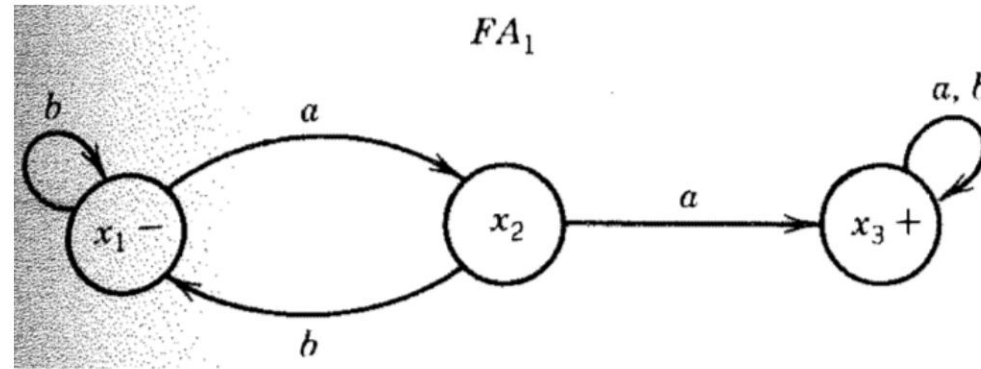
- z_4 't e yazabiliriz a okuyoruz, seçeneğimiz:

{ remaining in x_3 and continuing to run on FA_1
 or
 having just finished FA_1 and beginning at y_1
 or
 having moved from y_2 back to y_1 in FA_2
 = x_3 or y_1

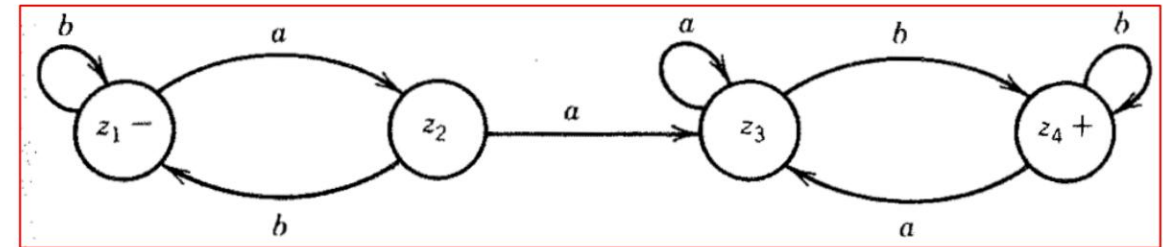
- But a model olarak z_3 'ün tanımlıdır •
 Eğer z_4 't e yazabiliriz a okuyorsak z_3 'e geri dönüyoruz

Örnek

- z_4 'deyiz ve a b okuyoruz, seçimlerimiz:

{ remaining in x_3 and continuing to run on FA_1
 or
 having just finished FA_1 and beginning at y_1
 or
 having looped back from y_2 to y_2 running on FA_2
 = x_3 or y_1 or y_2
 = z_4

- Bu z_4 'ün tanımdır • Eğer z_4 'teyiz ve a b okuyorsak z_4 'e geri döneriz

3. Kısım Kanıt 1, 4. Kural

- Kural 4
  - r düzenli bir ifade ve $FA1$ sonlu bir otomat ise tam olarak r tarafından tanımlanan dil kabul eder, o zaman tam olarak r^* tarafından tanımlanan dil kabul edecek olan $FA2$ adında bir FA vardır.